Dario Mantovani (Università di Pavia), 10 dicembre 2010

Tattiche per sottrarsi al processo. Il II editto di Augusto ai Cirenei nello specchio del de officio proconsulis di Ulpiano

D. 48.19.6 pr. Ulpianus 9 de officio proconsulis
Si quis forte, ne supplicio adficiatur, dicat se habere quod principi referat salutis ipsius causa, an remittendu*s* sit ad eum, videndum est. Et sunt plerique praesidum tam timidi, ut etiam post sententiam de eo dictam poenam sustineant nec quicquam audeant; alii omnino non patiuntur quicquam tale allegantes; nonnulli neque semper neque *n*umquam remittunt, sed inquirunt, quid sit, quod allegare principi ueli<n>t quidque [quod] pro salute ipsius habeant dicere, post quae aut sustinent poenam aut non sustinent; quod uidetur habere mediam rationem. Ceterum [ut] mea fert opinio prorsus hos non debuisse, postea quam semel damnati sunt, audiri quidquid allegent. Quis enim dubitat eludendae poenae causa ad haec eos decurrere magisque esse puniendos, qui tam diu conticuerunt quod pro salute principis habere se dicere iactant? Nec enim debebant tam magnam rem tam diu reticere.

Dig. 43.24.11.1 Ulpianus 71 ad ed.
Quaesitum est, si statuam in municipio ex loco publico quis sustulerit vel vi vel clam, an hoc interdicto teneatur. et exstat Cassii sententia eum, cuius statua in loco publico in municipio posita sit, quod vi aut clam agere posse, quia interfuerit eius eam non tolli; municipes autem etiam furti acturos, quia res eorum sit quasi publicata; si tamen deciderit, ipsi eam detrahunt: et haec sententia vera est.

S. Mitchell, 'The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC', in Papyri Graecae Schøyen (PSchøyen I), Papyrologica Florentina 35, ed. R. Pintaudi (Florence 2005), ll. 37-43 (**vd. documento allegato**)

Edictum Augusti et Agrippae
H. W. Pleket, The Greek Inscriptions in the 'Rijksmuseum van Oudheden' at Leyden (Leyden 1958), nº 57 = R. K. Sherk, Roman Documents from the Greek East (Baltimore 1969) nº 61 (cfr. A. Giovannini, ZPE 124 (1999) 95).

»A¼ujtokravtwr Kai'sar Qeou' uiJo;" Sebasto»;" to; e{bdomon?¼
»M¼a'rko" jAgrivpa" Leukivou uiJo;" u{patoi: jE»i\pon:¼
»Ei[¼ tine" dhmovsioi tovpoi h] iJeroi; ejn povles»in h] ejn cwvra/¼
4 »p¼ovlew" eJkavsth" ejparceiva" eijsi;n ei[te ti»na; ajnaqev-¼
mata touvtwn tw'n tovpwn eijsi;n e[sontaiv t»e, mhdei;"¼
»t¼au'ta aijrevtw mhde; ajgorazevtw mhde; ajpo; »mhdeno;"¼
dw'ron lambanevtw: o} a]n ejkei'qen ajpenh»negmevnon h]¼
8 »h¼jgorasmevnon e[n te dw'rw/ dedomevnon h/\, »o}" a]n ejpi; th'"¼
»ej¼parceiva" h/\ ajpokatastaqh'nai eij" to;n dhm»ovsion tovpon¼
»h]¼ iJero;n th'" povlew" frontizevtw kai; o} a]n crh'»ma aujtivka aj-¼
»po¼doqh/', tou'to mh; dikaiodoteivtw(i) *vacat*

"Imperator, Caesar, son of a god, Augustus, [for the seventh time], and Marcus Agrippa, the son of Lucius, consuls: [have declared]: [If] there are any public or sacred places in the cities [or in the surrounding area] of the city of each province and if there are now and will be in the future any [sacred objects] in these places, let [no one] take them away, or buy them, or accept them as a gift from [anybody]. Whatever has been taken from these places and has been bought or accepted as a gift, let [the governor] of the province see to it that these objects are restored to the [public or] sacred [places] of the city and let him not administer justice [concerning those objects which will be returned immediately]"

Cic. fam. XIII 26: Illud praeterea, si non alienum tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum, si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quoniam cum senatore res est, Romam reieceris; quod quo minore dubitatione facere posses, litteras ad te a M. Lepido consule, non quae te aliquid iuberent — neque enim id tuae dignitatis esse arbitrabamur —, sed quodam modo quasi commendaticias sumpsimus.

Edictum Augusti ad Cyrenenses (a. 7-6 a.C.) FIRA I^{2} nr. 68 (II) (retract. G. Oliverio, V. Arangio-Ruiz)